

POSTANOWIENIE

Dnia 29 czerwca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Stępka

po rozpoznaniu w dniu 29 czerwca 2023 r. na posiedzeniu w trybie art. 535 § 3 k.p.k. **sprawy K.U.** skazanego z art. 178a § 1 k.k. i inne,
z powodu kasacji wniesionej przez obrońcę skazanego
od wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 25 października 2022 r.,
sygn. akt IV Ka 778/22, zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w O.
z dnia 17 lutego 2022 r., sygn. akt II K 906/21,

p o s t a n o w i ł

I. oddalić kasację obrońcy skazanego jako oczywiście bezzasadną;

II. obciążyć skazanego kosztami sądowymi za postępowanie kasacyjne.

HK

UZASADNIENIE

Na mocy wyroku Sądu Rejonowego w O. z dnia 17 lutego 2022 r., sygn. akt II K 906/21, K.U. został uznany za winnego popełnienia przestępstwa z art. 178a § 1 k.k. polegającego na tym, że w dniu 19 czerwca 2021 r. na drodze publicznej w O., kierował w ruchu lądowym samochodem osobowym marki B. nr rej. [...] będąc w stanie nietrzeźwości o stężeniu 0,35 mg/1, 0,36 mg/1, 0,29 ml/1 alkoholu w wydychanym powietrzu i 0,46‰ alkoholu etylowego we krwi oraz będąc pod

wpływem substancji psychotropowej w postaci amfetaminy w stężeniu 131 ng/ml we krwi – i za to wymierzono mu karę 6 miesięcy pozbawienia wolności; na mocy art. 42 § 2 k.k. orzeczono wobec niego zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych na okres 4 lat, a na mocy art. 43a § 2 k.k. - świadczenie pieniężne na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej w kwocie 5.000 zł.

Tym samym wyrokiem uznano oskarżonego K.U. za winnego popełnienia czynu zarzucanego mu punkcie 2 aktu oskarżenia, tj. tego, że w dniu 19 czerwca 2021 r. w miejscowości O., wbrew przepisom ustawy posiadał przy sobie substancję psychotropową w postaci amfetaminy w ilości 0,90 grama brutto, z tym ustaleniem, że czyn ten stanowił wypadek mniejszej wagi, co stanowiło przestępstwo z art. 62 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii - i za to na mocy art. 62 ust. 3 tej ustawy w zw. z art. 34 § 1a pkt 1 k.k. i art. 35 § 1 k.k. Sąd wymierzył oskarżonemu karę 3 miesięcy ograniczenia wolności w postaci obowiązku wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze 20 godzin w stosunku miesięcznym; na mocy art. 70 ust. 2 w/w ustawy orzekł wobec oskarżonego przepadek substancji psychotropowej zarządzając jej zniszczenie, a na mocy art. 70 ust. 4 orzekł wobec K.U. nawiązkę na rzecz Stowarzyszenia M. Ośrodek Leczenia Terapii i Rehabilitacji Osób Uzależnionych z Nawrotami Choroby w K. w wysokości 200 zł.

Wyrok zawiera rozstrzygnięcie co do zaliczenia na poczet orzeczonej kary pozbawienia wolności okresu zatrzymania oraz w zakresie kosztów sądowych.

Od powyższego wyroku apelację wniósł obrońca oskarżonego, podnosząc między innymi zarzut obrazy przepisów postępowania, mającej wpływ na treść wyroku, a mianowicie art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. w związku z art. 79 § 1 pkt. 3 k.p.k., poprzez rozpoznanie sprawy bez udziału obrońcy oskarżonego mimo, iż ze sporządzonych w toku postępowania przygotowawczego opinii sądowo - psychiatrycznych nie wynika w sposób jednoznaczny, czy oskarżony miał w stopniu znacznym [ograniczoną] zdolność rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swoim postępowaniem.

Po rozpoznaniu tej apelacji, wyrokiem z dnia 25 października 2022 r., w sprawie IV Ka 778/22, Sąd Okręgowy w K. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób,

że w jego pkt I w miejsce wymierzonej tam kary pozbawienia wolności wymierzył oskarżonemu na mocy art. 178a § 1 k.k. karę 5 miesięcy ograniczenia wolności, zobowiązując oskarżonego na mocy art. 34 § 1a pkt 1 k.k. i art. 35 § 1 k.k. do wykonywania nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze 20 godzin; na mocy art. 85 § 1 k.k. i art. 86 § 1 i 3 k.k. w miejsce kar ograniczenia wolności wymierzonych tym wyrokiem oraz w pkt IV zaskarżonego wyroku, wymierzył oskarżonemu łączną karę ograniczenia wolności w wymiarze 6 miesięcy, zobowiązując go na mocy art. 34 § 1a pkt 1 k.k. i art. 35 § 1 k.k. do wykonywania nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze 20 godzin. W pozostałym zakresie zaskarżony wyrok utrzymał w mocy i zwolnił oskarżonego od zapłaty na rzecz Skarbu Państwa kosztów sądowych za postępowanie odwoławcze.

Kasację od wyroku Sądu odwoławczego wniósł obrońca skazanego, który na podstawie art. 523 § 1 i 4 k.p.k. w zw. z art. 526 § 1 k.p.k. zaskarżonemu wyrokowi zarzucił rażące naruszenia przepisów postępowania mające zasadniczy wpływ na treść wyroku, a to art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. w związku z art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k., poprzez rozpoznanie sprawy przez Sąd Rejonowy w O. bez udziału obrońcy oskarżonego mimo, iż ze sporządzonych w toku postępowania przygotowawczego opinii sądowo - psychiatrycznych K.U. nie wynika w sposób jednoznaczny, czy oskarżony miał ograniczoną w stopniu znacznym zdolność rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swoim postępowaniem.

W konkluzji obrońca wniósł o uchylenie wyroków Sądów obu instancji i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w O. do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na kasację prokurator Prokuratury Rejonowej w O. wniósł o jej oddalenie jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Kasacja była bezzasadna i to w stopniu oczywistym, o jakim mowa w art. 535 § 3 k.p.k., co upoważniało do jej rozpoznania na posiedzeniu w trybie tego przepisu.

Należy stanowczo stwierdzić, że nie doszło do zaistnienia bezwzględnej przesłanki odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. w związku z art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k., poprzez zarzucane rozpoznanie sprawy bez udziału obrońcy oskarżonego.

Nie mogło być bowiem mowy o możliwości wystąpienia przesłanki z art. 31 § 2 k.k., jak błędnie utrzymuje obrońca. Z analizy akt sprawy wynika, że w dniu 6 lipca 2021 r. zostali powołani biegli psychiatrzy, podejrzany został wezwany na badanie i wniesiono o wyznaczenie obrońcy z urzędu, który wyznaczony został następnie przez sąd (k. 31-37). Treść opinii biegłych jest jasna i pełna (k. 61-62). Z jej treści wynika między innymi, co następuje: „Poczytalność podejrzanego w chwili badania nie budzi wątpliwości. W chwili popełnienia czynu rozpoznanie znaczenia czynu i zdolność do kierowania swoim postępowaniem mogły być ograniczone ze względu na stan po spożyciu alkoholu, jednak w w/w stan wprowadził się on samodzielnie, przewidując lub mogąc przewidzieć wpływ alkoholu na swój organizm, czym spełniał przesłanki zawarte w art. 31 § 3 k.k. (...) Aktualny stan zdrowia psychicznego podejrzanego (...) pozwala na jego udział w postępowaniu i na prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny”. W pisemnej opinii uzupełniającej (k. 85-85a) biegli podtrzymali swoje wcześniejsze stanowisko i powtórzyli wnioski sformułowane w opinii podstawowej.

W tej sytuacji Sąd I instancji postanowieniem z dnia 30 grudnia 2021 r. zwolnił na podstawie art. 79 § 4 k.p.k. obrońcę wyznaczonego z urzędu uznając, że jego udział w postępowaniu nie jest obowiązkowy (k. 99). Zgodnie z jednolitym stanowiskiem orzecznictwa, obrona obligatoryjna w wypadkach wskazanych w art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k. ustaje dopiero z chwilą wydania przez sąd postanowienia, że udział obrońcy w rozprawie nie jest obowiązkowy (*por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 18 maja 2022 r., I KZP 10/21, OSNK 2022, z. 6, poz. 23; z dnia 16 stycznia 2018 r., V KK 450/17, OSNKW 2018, z. 4, poz. 33*).

Obrońca w zarzucie kasacyjnym stwierdza obecnie, że jego zdaniem, skoro były spełnione przesłanki z art. 31 § 3 k.k., to zostały zrealizowane również przesłanki z art. 31 § 2 k.k., w rezultacie czego oskarżony miał ograniczoną poczytalność w ujęciu tego przepisu. Podkreślić jednak trzeba, że w istocie uzasadnienie zarzutu kasacyjnego sprowadza się do braku zgody na uznanie, iż biegli przedstawili rzetelną opinię. Obrońca nie zgadza się z jej treścią podnosząc, że „sporządzone przez biegłych psychiatrów dwie opinie, główna i uzupełniająca, nie wyjaśniły w sposób nie budzący wątpliwości, czy K.U. miał w stopniu znacznym ograniczoną zdolność rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swoim

postępowaniem”. Uzasadnienie tego zarzutu jest przy tym takie same, jak zostało przedstawione w apelacji.

Sąd Najwyższy stwierdza, że z taką argumentacją nie można się zgodzić, zaś stanowisko obrońcy jest całkowicie dowolne i nieuprawnione. Jak stanowi art. 31 § 3 k.k. – „Przepisów § 1 i 2 nie stosuje się, gdy sprawca wprowadził się w stan nietrzeźwości lub odurzenia powodujący wyłączenie lub ograniczenie poczytalności, które przewidywał albo mógł przewidzieć”. Zatem błędne i sprzeczne z powyższym uregulowaniem jest wywodzenie, że mimo wystąpienia sytuacji określonej w art. 31 § 3 k.k., oskarżony miał ograniczoną poczytalność w znaczeniu art. 31 § 2 k.k. W świetle art. 31 § 3 k.k. stan nietrzeźwości nie wyłącza odpowiedzialności karnej sprawcy, ani nawet nie uprawnia do nadzwyczajnego złagodzenia kary, albowiem – nawet jeżeli prowadziłby do wyłączenia lub znacznego ograniczenia poczytalności – to, co do zasady, będzie on uznany za zawiniony przez sprawcę (tzw. wina na przedpolu czynu zabronionego). Konstrukcja określona w art. 31 § 3 k.k. wprowadza zobiektywizowaną postać odpowiedzialności karnej, zakorzenioną jednak w świadomości sprawcy o skutkach nadużycia alkoholu dla jego poczytalności (*por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 lutego 2019 r., II KK 28/19, LEX nr 2634558; z dnia 5 czerwca 2013 r., III KK 443/12, LEX nr 1331337*).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że obrona obligatoryjna, o której mowa w art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k., powstaje z chwilą, gdy organ procesowy powziął wątpliwości co do tego, czy sprawca mógł w czasie czynu rozpoznać jego znaczenie lub pokierować swoim postępowaniem (art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k. w zw. z art. 31 § 1 k.k.), albo czy jego zdolność rozpoznania znaczenia czynu lub pokierowania postępowaniem była w znacznym stopniu ograniczona (art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k. w zw. z art. 31 § 2 k.k.), a także wówczas, gdy wprawdzie brak wątpliwości wskazanych wyżej, ale istnieją one, w ocenie organu procesowego, co do tego, czy stan zdrowia psychicznego oskarżonego pozwala na udział w postępowaniu lub prowadzenie obrony w sposób samodzielny oraz rozsądny (art. 79 § 1 pkt 4 k.p.k.) - i w celu wyjaśnienia którejkolwiek z tych wątpliwości sąd dopuścił dowód z opinii biegłych lekarzy psychiatrów (art. 202 § 1 k.p.k.) - od momentu powzięcia tych wątpliwości, a więc również przed złożeniem przez

biegłych lekarzy psychiatrów opinii (*por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 stycznia 2019 r., III KK 662/18, LEX nr 2603301*). Wyjaśnieniu tych wątpliwości służyła właśnie opinia wydana w niniejszej sprawie przez biegłych w trybie art. 202 § 1 k.p.k.

Dlatego też Sąd Rejonowy w O. prawidłowo uznał, że „K.U. nie cierpi na zaburzenia psychotyczne, upośledzenie umysłowe i inne zakłócenie czynności psychicznych. Jest natomiast uzależniony od alkoholu i amfetaminy. W chwili popełnienia przypisanych mu czynów, znajdował się w stanie pełnej poczytalności. (...) Nie stwierdzono okoliczności, które wpływałyby na wyłączenie bezprawności lub winy oskarżonego w zakresie przypisanego mu czynu. (...) Co prawda w sprawie zachodziły wątpliwości co do poczytalności oskarżonego, jednak biegli lekarze psychiatrzy jednoznacznie wykluczyli ograniczoną albo zniesioną poczytalność u K.U.”. Należy podkreślić, że do tożsamego zarzutu przedstawionego w apelacji Sąd odwoławczy prawidłowo się odniósł w kontekście przesłanki z art. 31 § 3 k.k. Stwierdził, że co do stanu psychicznego oskarżonego podczas postępowania nie ujawniły się żadne uzasadnione wątpliwości co do poczytalności. A skoro nie powstały takie wątpliwości, to nie było podstaw do wyznaczenia mu obrońcy z urzędu. Apelacja nie wykazała również, aby zachodziła uzasadniona wątpliwość, ze względu na stan zdrowia psychicznego oskarżonego, co do możliwości jego udziału w postępowaniu lub prowadzenia obrony w sposób samodzielny i rozsądny. Jak zaakcentował Sąd odwoławczy, w postępowaniu przed Sądem I instancji, chociaż oskarżony bronił się samodzielnie, to czynił to rozsądnie, co wynikało z protokołu rozprawy. Nie odnotowano żadnych zakłóceń stanu zdrowia oskarżonego, a istnienie takich zakłóceń nie było podnoszone również w apelacji.

Reasumując, w trakcie postępowania nie ujawniły się obiektywnie wątpliwości co do stanu poczytalności oskarżonego w czasie postępowania sądowego. Skoro zostały one zgodnie z prawem rozstrzygnięte jeszcze na etapie postępowania przygotowawczego przez biegłych, to nie mogło być mowy, by obowiązkowe było wyznaczenie oskarżonemu obrońcy z urzędu. W rezultacie, nie doszło do wystąpienia bezwzględnej przesłanki odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. w związku z art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k., poprzez rozpoznanie sprawy przez Sąd I

instancji bez udziału obrońcy oskarżonego. W tej sytuacji należało uznać kasację za oczywiście bezzasadną.

O kosztach sądowych postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 636 § 1 k.p.k. w zw. z art. 637a k.p.k., obciążając nimi skazanego.

[as]

HK